

РЕЦЕНЗИЯ

От доцент доктор **Момчил Любенов Георгиев**
от **Национална музикална академия „Панчо Владигеров“**
професионално направление
8.3 „Музикално и танцово изкуство“

за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално
направление **8.3 „Музикално и танцово изкуство“**

кандидат **Дафина Зекири Нуши**

**Тема на дисертацията: ТЕМБРИТЕ – МУЗИКАЛНИЯТ НАЧИН ЗА
ИЗОБРАЗЯВАНЕ НА ЦВЕТОВЕТЕ В КОМПОЗИТОРСКАТА ПРАКТИКА**

**Оригинално заглавие: TIMBRE - THE MUSICAL WAY OF DISPLAYING
THE COLORS IN THE COMPOSER'S PRACTICE**

**В изпълнение на заповед 3-РК-85/14.12.2018 година на Ректора на Нов
български университет проф. д-р Пламен Бочков**

Дисертацията впечатлява с обхвата и обема си, които са резултат както на задълбочено изследване по темата, така и на творческа работа на дисертанта – създаване на шест авторски композиции за различни състави. Този обем в оригинала си на английски език включва **282 страници, организирани в Резюме, Увод, шест глави, раздел за приносите, Заключение, две приложения с нотен материал и библиография с 64 теоретични труда на два езика.** Освен това има 65 пояснения под черта и 80 нотни примера от различни композитори, вкл. и от нотния материал на автора, като шестте авторски пиеси също са приложени. Авторефератът на английски език е 38 страници, стегнато поднесени са всички съществени моменти на дисертацията, съответства на основните положения и приносите и към него нямам никакви забележки.

Изследваният проблем не е нов нито за композиторската практика, нито за музикалната теория и анализ, и е всекидневно сред основните интерпретационни проблеми за решаване от изпълнителите – диригенти, инструменталисти и певци. Същевременно **подходът на докторанта към проблематиката, обемът на обработените музикални примери и**

музиковедски разработки, както и собствената творческа палитра в шестте представени произведения на Дафина Зекири Нуши дават нови измерения на изследванията в тази насока и в този смисъл разработката е особено ценна. Според автора *„има много изследвания за тембъра и връзката му с височината и силата на звука, но рядко е изследването на тембъра ... и психологическия ефект върху слушателя“* (стр. V). Затова докторантът представя идеята за тембъра като елемент от описанието на композиционната програма, връзката му с новите инструментални техники чрез анализи на идеи, които успява да демонстрира в собствената си работа върху създадените специално за дисертацията произведения с намерението да докаже, че **тембровите характеристики са елемент от уникалността на индивидуалния стил на всеки композитор.**

Разборът, направен върху творби на автори от световната музикална съкровищница от Перголези до Месиен по отношение на композиторските техники и тембровата свързаност, както и на съвременни композитори в Косово *„с подробен анализ на хармонични, динамични, регистрови, ритмични, звукови/шумови, текстурни и оркестрови цветове драматично показва, че съвременната музикална драматургия зависи от описателната идея, отразена в слушателя“* (стр. VI) представя убедително **предмета на разработката:** *„изследване в съвременен контекст на феномена на тембъра като описващ образен елемент, наред с мелодия, хармония, ритъм, темпо, динамика и т.н.“* (стр. VI).

Поставената **основна цел** на дисертацията *„да се систематизират и анализират произведенията на иновативните композитори по отношение на тембъра“* (стр. VII) е постигната в нейния първи теоритичен раздел чрез **анализ на 88 произведения от 35 световни композитори и 9 косовски автора.** В пет глави на този раздел авторката разгъва своите анализи и изводи. **Основна задача е да се напишат и представят пред публика шест нови произведения** на Дафина Зекири Нуши и тя е постигната по забележителен начин (изпълнени са в **девет фестивални участия и общо в 26 концерта в 9 държави, предизвикали 21 отзиви и статии, както и 7 интервюта с автора**).

Ролята на **Първа глава** е да ни въведе в проблематиката чрез обзор на теоретичната литература и публикации - от Берлиоз през Шонберг и Кейдж до наши дни, както и с 4 нотни примера от съвременни косовски композитори.

В Глава II - „Тембрите като музикален елемент за описание на композиторската идея. Други музикални елементи, които допълват идеята за увеличената роля на тембъра“ са засилени собствените наблюдения и разсъждения, положени върху психологията на възприемане на музиката от слушателя. Ролята на движението, постепенното през XX век отдалечаване на мелодията от ролята ѝ на основен елемент в музикалната творба, ритъмът, метриката и полиритмията в модерната музика, динамиките, фактурата са добре предадени, включително и чрез 18 нотни илюстрации.

Глава III – “Еволюцията на оркестрацията. Значението на тембъра“ – проследено е развитието на оркестрацията от XIX до XXI век с въведените съвременни и иновативни техники, въведени в оркестъра, представящи различни цветове. Тези процеси вървят успоредно с усъвършенстването и изобретяването на нови духови и ударни инструменти (с новите им изпълнителски техники и ефекти) и с уголемяването на оркестровите формации. Специално внимание е отделено на колористичните инструментални техники от 60-те години на миналия век насам с много нотни примери, включително от косовски композитори и редица примери от произведения на дисертанта.

Четвъртата глава е озаглавена „**Музикален цвят в историята на драматургията. Фантазията на известни композитори и косовски автори при конструиране на драматургията на творбата“**. С редица примери (Моцарт, Рихард Щраус, Перголези, Франц Шуберт), авторката показва връзката между програмната/описателната/сюжетната музика и личната съдба и драма на композитора. Трета симфония на Малер пък е дадена като пример за драматургичната роля на тембъра в инструменталния театър. Следват примери с Пендерецки и Лигети, а главата завършва отново с косовски примери, базирани на драматургията на обработения фолклор. Тук авторката обаче разширява изводите си и ги разпростира напълно основателно всъщност и върху балканската традиция

в професионалното музикално творчество.

В Глава V („Косовските композитори и използването на съвременни техники с развитието на тенденцията на музикалните цветове/тембри“) са представени биографии и интервюта (девет на брой, с косовските композитори **Зечирия Балата, Рафет Руди, Менди Менгичи, Валтон Бечири, Доника Руди, Крешник Аличкай, Кушрим Гаши, Дринор Зюмбери, Ардиан Халими**), които допълват с интересни коментари, възгледи и наблюдения твърденията на Дафина Зекири Нуши.

Шеста глава съдържа анализи на шестте нейни произведения, написани за дисертацията, свързани с основното изследване на тембрите като ключов елемент в композирането. Заглавията им са:

Fantasy and Fugue за дуо пиано

Jera за флейта, глас и пиано

The Temple of Artemis за две цигулки

ARTiculACY за ансамбъл

Vum qi-ke за смесен хор

Concert за пиано и оркестър

Както отбелязах по-горе – впечатляваща е реализацията на творбите. Ето по-важните места, където са изпълнявани през последните три години:

Les Concerts du Foyer européen, Люксембург

Салон 19:19, Скопие, Македония

Британският музей, Лондон, Великобритания

Музикална седмица „Гаудеамус“, Утрехт, Холандия

Cite Internationale Des Arts, Париж, Франция

Vox Feminae фестивал “Покана за резултати”, Израелска консерватория в Тел Авив, Израел

Международен фестивал на новата музика „DAM“ в Прищина и Печа, Косово

Международен фестивал "FemArt", 5-то издание. Червена зала, Прищина, Косово

Концерт в зала "POU Hrvatski dom", Петриня, Хърватия

Международен фестивал "Софийски музикални седмици", Камерна

зала "България", София, България

Концерт, организиран от Културен център Altrimenti, Grande Salle Rheinsheim, Люксембург

Хърватска музикална институция, Хърватски музикален институт, Загреб

“Nancy Voix du Monde” - 19-ти Международен хоров фестивал, Temple a Nancy и Salle Erkman a le Réservoir Lunéville Hall, Нанси, Франция

“Майката природа”, организиран от AWCANYC и Concrete Timbre, Оли Студио, Ню Йорк, САЩ

Фестивал ReMusica, Прищина, Косово

Концерт в кино “Jusuf Gervalla”, Пея, Косово

Международен музикален мемориал фестивал "Емил Косето 2018", Музей на Мимара, Загреб, Хърватия

Фестивал на площад Алджете, St. Botolph Aldgete, Лондон, Великобритания

Концерт в Robinson Hall, Middlebury College, Vermont, САЩ

Към препоръките и бележките си мога да отнеса следното:

- Странно е, че при огромния обем от разгледани и цитирани композитори и теоретици, никъде в дисертацията не се споменава за такъв майстор на музикалната багра като Александър Скрябин. Подходящи примери от неговото творчество със сигурност ще обогатят изследването.
- Сериозен пропуск (не на дисертанта, а на НБУ) е лошият превод на авторефертата на дисертацията. Още от самото заглавие и по-нататък в текста са допуснати терминологични и смислови неточности, които не дават пълна яснота за някои от тезите на Дафина Зекири Нуши и оставят впечатлението за използване на Гугъл преводач със непохватна редакция или по-скоро за липсата на последната.
- Съвсем права е авторката в извода си, че изучаването, прилагането и „развитието на тези разширени съвременни техники се забави за нас и като цяло в Балканския регион“ (стр. 70), макар големи части от бивша Югославия да бяха част от Австро-Унгария, в която най-интензивно се синтезираха

иновациите в музикалния език в края на XIX и след началото на XX век. Същевременно последните десетилетия на миналия век бурно наваксаха това регионално изоставане, и доказателства за това са изложени в предложеното изследване чрез представените девет съвършено непознати у нас косовски автори от различни поколения, към които с равностойно качество и най-голям успех може да бъде присъединен и самият дисертант.

Радвам се и че лично познавам докторанта и съм с отлични впечатления от нейната деловитост и лични качества, а музикалните и произведения, които съм слушал на живо на Международния фестивал „Софийски музикални седмици“, са въздействащи с елегантната си меланхолия и наситена импресивност. За мен е важно също и че тя идва при нас със своето изследване на базата на опита на един вече утвърден 35-годишен творец, чиято творческа биография буди възхита. Учила е с **Менди Менгичи, Яна Андреевска, Георги Арnaudов**; лауреат е на награди на Фестивала на новата албанска музика (2002/03/05); трета награда на 4-тото състезание за композитори Pre Art през 2008 г. в Швейцария; първата награда “Theodore Front Prize” 2009 г. в САЩ; носител на наградите на Министерството на културата на Косово за композитори през 2011/13/14/15/16/17 години; финалист в Международни конкурс за композитори – жени през 2013, организиран от Фестивал на женските композитори в Хартфорд, Кънектикът (САЩ); част от „замъглените ръбове” на фестивала за музика на Хамбург; Gaudeamus Music Week, Фестивал Vox Feminae – Израел; нейни работи са изпълнявани в Англия, Ню Йорк, Германия, Израел, Австрия, Франция, Мексико, Дания, Турция, Унгария, Италия, Швейцария, Австрия, Албания, Македония, Косово (и всичко това е извън местата, където са изпълнявани шестте творби от дисертацията).

В заключение подчертавам, че дисертационният труд **умело съчетава теоретини и практически аспекти в поставените си цели и задачи, демонстрира професионална компетентност в описателната и изследователска част, и творческо боравене със звуковата материя в**

произведенията на докторанта. Разработката отговаря на изискванията за дисертационен труд и има приносни моменти. Дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания, може да обработва и анализира голям обем от теоретичен и музикален материали, има творческа инвенция и има афинитет към самостоятелна научна работа. Избраната методология и методика на изследване кореспондира с поставената цел и задачи на труда. Степента на познаване на проблема съответства на използваната литература (богат с цитати от библиографията в услуга на защитаваните тези, трудът прави впечатление и в това отношение с коректността и подредеността си). Тук и собственият принос при подбора и анализирането на морето от музикални примери е безспорен.

Предвид гореизложеното считам, че **представеният дисертационен труд ми дава основание с пълна увереност да предложа на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Дафина Зекири Нуши.**

9.03.2019

Подпис: